

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"א

פרשת וישלח

א. רמב"ן.

פרק ל"ד פסוק כג':

(כג) וישעם מענייהם וקנינם וכל בהמתם. כי הבהמות אשר בעדרים בשדה הם יקראו מקנה * בעבור שהם עיקר קנין האדם בין טמאות בין טהורות. כענין שכתוב "הנה יד ה' הויה במקנה אשר בשדה בסוסים בחמירים בגמלים בבקר ובצאן. ואשר אינם עדר כגון בהמות יהודות בבית אין שם מקנה. ויבטלו בכלל יכל בהמתם. אי הוא כפל הלשון לחזוק. כלומר יכל בהמתם אשר הנם רבות מאד:

Alke

1. בעצם מה הקושי האפשרי?

2. מה קדיוק הסברה?

3. למה לא מסביר בפסוקים מהו פניה, מהו פירושו ולא הסתפק בפירושו הראשון?

* * *

ב. תועלויות להרלב"ג.

פרק ל"ד פסוק כג':

מקניהם וקנינם וכל בהמתם הלא קנו הם: ואת כל חילם ואת כל טפם ואת נשיהם שבו ויבזו ואת כל אשר בבית:

(קני) אין ראוי לאדם שיחמוד שיהיה לו מה של זולתו מהקניינים, בי זאת מדה פחותה מאד מביאה להפסד רב הקבולים המדיניים, ולזה תראה שספר ששכס וחמור כאשר נתנו פניהם במקנה ועקב וצקניינו וקוו שיהיו להם וקרה להם הפך זה והוא שכבר היה לעקב כל מקניהם וקנינם:

Alke

1. מה מביא את פרשנו כאן להסביר דעתו על מידה מאונה לו de חמדה?

2. אל מה זה צעו להוביל - לדעתו?

3. מה קורה לשכס וחמור ואיך התהפכו היוצרות?

* * *

ג. רש"ר הירש.

פרק ל"ד פסוקים כה-לא':

(כה-לא) עתה מתחילה הגנות, ואין בדעתנו לחפות עליה. אילו הרגו את שכס וחמור, ודאי היה הדין עמהם. אך הם לא חסו על אנשים חסרי מנין, המסורים בידיהם בלא כות. גדולה מזו, הם שדדו, ובדרך כלל פקדו על אנשי העיר את עוון אדוניהם. לכך לא היתה כל הצדקה. לפיכך גם גוער בהם יעקב: עכרתם אתי! שמנו וכבודנו היו זכים כבדולת, ואתם עכרתם אותם, הבאשתם את ריחיי" גם בין הכנעני והפריזי: וכדרך שלא נהגתם בדין, כן לא נהגתם בחכמה, הן מעטים אנחנו וכר.

וישלה

אולם רק בדרכים ובממדי הפעולה, רק בהם יש לתת דופי. הנימוק שהניע את שמעון ולוי, והמטרה ששאפו אליה, היו קדושים ומוצדקים. הרוח שפעמה בלבם היתה הכרחית למשפחה שגולה לאומה בתורת „יעקב“ וניטל עליה לסבול כל קושי וכל השפלה, ועם זה נועדה לזקוף את קומתה מתוך אצילות הדעת וגמישות הרוח להליכה הנצחית שאין כמותה דרך כל דברי הימים. עוד על ערש מותו נראה את האב הישיש מקלל את הדרכים והעבירה הקשה, אך מברך את המניעים ואת הרוח. עוד נראה את המעמד שהעניק לשמעון ולוי בקרב יעקבישראל, מעמד מחוסר כוח, ומעמד של פיזור, למען לא תפרוץ החרב שבידיהם כל גבול בישראל; ועם זה רוחם החזקה, הערה תמיד לכבוד וליעוד המוסרי והרוחני, תישאר קיימת ופעילה, מחיה ומצילה בכל חוגי העם. חרב זו שלוי הפנה כאן כלפי חוץ, להצלת כבודה המוסרי של האחות, חרב זו עצמה הופנתה אחריכך כלפי פנים כאשר נאלץ להעלות את אחיו הוא מעומק השחתתם, להעלות ולהציל בלא מעצור ובלוא משוא פנים — „ואת אחיו לא הכיר ואת בניו לא ידע“ (דברים לג ט).

קיום אלה, כפי שנתגלמו לנו במאורע זה וכפי שעוד יתגלו במאורעות אחרים, יכולים בסופו של דבר להסביר מה צורך היה לבחון ולצרף את הגזע הזה ב„כור הברזל“ של היסורים בטרם יוכשר לבחירתו, ובטרם יסוגל להליכתו המופתית שתביא גאולה לעולם. לא כאומה נכנעת, אלא כאומה סרבנית וקשה — „עז שבאומות“, כלשון חז"ל (ביצה כה ע"ב) — נבחרנו לכלי שרת להשגחת ה'. ממנו חישל את הפלדה הקשה, העומדת בפני כל, ובהיענותנו גילה לראשונה את כוח הפלא של תורתו.

בתשובתם היחידה, הכוזבה וגור, הם מגלים את כל נימוקם. האדון לא היה מרשה לעצמו את כל זה אלמלא היתה זו נערה יהודיה, זרה ועזובה. רעיון זה עורר בלבם את ההכרה שיש רגעים, בהם גם משפחת יעקב תאחז בחרב כדי להגן על כבוד וסוהר. כל עוד יכבד העולם רק את זכותו של זה שהכוח עומד לצדו, צריך גם יעקב לאמן את ידיו בחרב. הם גם לא ביקשו לנהוג בחכמה. הם רצו להפיל את אימתם על הבריות, שלא יעזו אחרים לעשות כדבר הזה. בנות יעקב לא תהיינה הפקר. אך הם הרחיקו ללכת, כאשר הרגו צדיקים בעוון רשעים תקיפים.

מענינת הסמיכות בין המעשה הזה לבין המעשה שלפניו. לשעה קלה ראינו שם כמין „קול יעקב“, התעוררות של רגש אנושי — בלב עשו, וראינו בכך ניצוץ ראשון לרות האנושיות העתידה להביא לידי התפתחותה המלאה גם בעשו. כאן אנחנו רואים לשעה קלה את חרבו של עשו ביד בני יעקב, ולהבהרת דברי ימי ישראל אנחנו למדים: אם בסופו של דבר סולדת נפש עמנו משפיכות דמים, עד שהיינו אנחנו הרך והרחמן שבאומות, הרי לא חולשתנו או מורך לבנו הביאונו לידי כך, — הימים האחרונים של המדינה היהודית גילו לכל את אומץ לבנו ואת רוחנו המלחמתית, עד שהחזקים שבלגיונות עשו נקראו להיחלץ כנגדנו. יכולים גם אנחנו להניף את החרב, יכולים גם אנחנו להיות צמאידים. רוחנו האנושית והרכה הנה פרי לחינוך, שהקב"ה העניק לנו בגורלנו ובתורתו.

mitke

1. כבר בתחילת סירושו כאן קובץ פרשנו שהיתה כאן אנות, באה, אמה וצ' יד' מי?
2. התנהאות היתה אלא "קדין", ולא בחכמה, תסביר.
3. "יהודיה, זרה, וצלוכה" מה רצה פרשנו כאן אהדעיש פשוטה ציונים אלה, מה הם באים לאפילו?
4. אמה רצו אצון ולוי להראות ולהוכיח כאן?
5. איך פרשנו אפיון את סמיכות הפרשיות אלא המכשע עם ציוו ומצעה שכם, ומה הוא רוצה לאפילו כינה?
6. "אנחנו יכולים" אך כרי החינוך אלא התורה מביא אותנו אמהו שונה, איך ולאמה?
7. "הדרכים וממדי הפעולה" היו פסולים אך האטרה היתה קדושה וטהורה, התוכל אהסביר?
8. יעקב מקלל את הדרכים והעבירה באה, מהי מסקנת פרשנו מכך?
9. האניצים והרוח היו בסדר, איך זה מסתדר?
10. מתי אט לוי שם הוכיח תכונות אלה?
11. היסורים, הפחירה וכח התורה הם הקובעים את אורלנו. התוכל אהסביר את דעת פרשנו כפי שהוא הבין אותם?

* * *

ד. מדרשי תורה להקדוש ר' אנשלמה האשתורקי היד'.
פרק לד' פסוק לא':

הכזונה יעשה (כתי"ב) רש"י וליה הכזונה: הפקר, יעשה שכס, את אחותנו ית
אחתנא, שהרי מכל מקום כבר נשארה זונה ממנו, ושם יאמרו היעשה
שכס זנות עם אחותנו, באמת כן עשה, לזה פירש ויל- האם יעשה שכס
בתחבולותיו שתהיה דין אחותנו כזונה שהבא עליה פטור מעונש ושקרוביה לא
יענישום כי לא נאנסה ותהיה אחותנו כד"ן תובעת לו בפה שקרוביה יחרישו
יבושו ויכלימו, לזה טוב לפרסם כי נאנסה, בלבשנו לבוש הנקמה ותגלה רעתם
והנשארים ישמעו וייראו ויאשרו פעולתינו, ויעקב שמע טענתם וכי אין להשיב על
הנעשה ומה שעשו עשו ושחק:

niše

1. מה הקושי עומד בפני המפרשים ואיך מבין פרשנו את דברי רש"י?
2. מה מוסיף ומבהיר פרשנו על פירוש זה?
3. בצטט מה צעו מאצון ולוי בנקמתם עם אחיות הצד הבורח?
4. מה בדיוק היתה תשובת יעקב לצטט הצנין ולטענתם?

* * *

ה. הכתב והקבלה.

פרק לד' פסוק לא':

(לא) הכזונה יעשה.

כי שכס לא חמר לבני יעקב ששכס עמה, אבל היה חומר שהנערה נתלזה לו ושהוא רולה אותה,
וכן חמר לא חמר להם רק שכסו חשק זה ושהיא נתלזה לו, ולא שאכס אותה ושכס עמה לכן
השינו שמועך ולוי חסונה נכונה ליעקב, הכזונה יעשה את אחותנו, כלומר אם היו אחיות שכס
וחמר את האמת שעניה אותה צע"כ, הרי גם אנחנו אז היינו לוקמים נקמתנו מהם עפ"י המשפט
או באיזה חופן שאפשר, אבל הם שקרו על אחותנו לומר שחשק זה ושנתלזה לו אי"כ הרי עשו
אותה כזונה צסקר ותרמיית באמרם שנתלזה שלא צרעות אציה לכן גם אנחנו עשינו צתרמיית

niše

1. פרשנו מנסה להסביר כי תשובת האחים ליעקב היתה על צוקדות שקובעות את כל הצנין, איך
ולמה?
2. לו היה שכס אומר את האמת, במה זה משנה את הצנין?
3. מה הציץ בני יעקב לצעות בהתאם לכך שלא היו צושים לו אמרו להם את האמת?
4. במה מצפה החוקי se דינה שונה אתה לצוות לו היתה מתרצה לשכס?

* * *